

Cuvinte cheie: Bistrița, presa săsească, 1862-1876, Bistritzer Wochenblatt.

Schlüsselwörter: Bistritz, sächsische Presse, 1862-1876, Bistritzer Wochenblatt.

Bistrița a reprezentat un caz aparte în rândul orașelor săsești. Alături de Reghin și de hinterland-ul lor, au format în Evul Mediu așa numitul district al Bistriței, Nösnerland, o locuire aparte. Erau așezări săsești, care se bucurau de privilegiile regale, dar în același timp nu făceau parte din Pământul Crăiesc.

Bistrița era un burg săsesc atestat documentar în anul 1274, devenind un important centru comercial și meșteșugăresc. Epoca modernă va găsi orașul într-o amplă transformare urbanistică. Dacă la începutul secolului al XIX-lea avea în jur de 4.000-4.600 de locuitori, în anul 1857 numărul acestora va ajunge la 5.788 dintre care 4.245 erau sași, 1.255 români, 40 de maghiari și 248 de rromi. Vedem aici o preponderență a numărului vorbitorilor de limbă germană, care reprezentau 73,2 % din totalul populației¹.

Evoluția populației va fi ascendentă și cu ocazia recensământului din 1880 avem 8.063 locuitori. Erau 4.733 de sași, 2.097 români, 542 maghiari, 385 evrei, 162 rromi și 127 reprezentau alte grupuri etnice. Avem de a face cu o scădere semnificativă a rolului germanilor, care de această dată reprezentau doar 58,7% din locuitorii urbei².

Rolul meșteșugăresc și comercial al orașului se va dovedi a fi preponderent și, în 1855, Camera de Comerț și Industrie brașoveană se va implica masiv în ridicarea unei Case de Credit. Tot în perioada neoabsolutistă în oraș va fi instalată o garnizoană militară, care, în contextul desființării regimentului de graniță de la Năsăud și a complicării Problemei Orientale prin izbucnirea războiului Crimeii avea rolul de a apăra granița de est transilvană³.

De un renume deosebit se bucura și Gimnaziul evanghelic săsesc, al cărui renume va crește prin intermediul celor doi rectori, care vor conduce destinele liceului în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Este vorba de profesorul Heinrich Wittstock (1826-1901) și de Gottlieb Budaker (1825-1902). Aceștia se vor remarca atât prin intermediul reformelor în domeniul educațional cât și prin dezvoltarea bibliotecii gimnaziale, a cărui număr de cărți va crește cu peste 900 de volume⁴.

Pe lângă gimnaziu existau două școli elementare evanghelice, una de fete și alta de băieți, o școală populară de fete, iar românii aveau o școală confesională. În această perioadă va lua ființă și o școală de stat cu limba de predare germană⁵.

În anul 1869, se va deschide o Școală de agricultură, care, alături de școlile similare de la Mediaș, Sibiu și Feldioara introduc Bistrița în circuitul școlilor confesionale profesionale ale sașilor ardeleni⁶.

1 Otto Dahinten, „Geschichte der Stadt Bistritz in Siebenbürgen” in *Studia Transilvanica*, Böhlau Verlag, Köln, Wien, 1988, pp. 41-46.

2 *Ibidem*.

3 *Ibidem*, pp. 136-137.

4 *Ibidem*, p. 145.

5 Gustav Zikeli *Bistritz zwischen 1880-1950. Erinnerungen eines Buchdruckers*, Verlag Südostdeutsches Kulturwerk, München, 1989, p. 43.

6 Despre apariția și evoluția școlii vezi la: Hans Acker, *Die deutschen Landwirtschaftsschulen in Siebenbürgen. Zur Geschichte der deutschen Ackerbauschulen in Bistritz, Marienburg, Mediasch und Hermannstadt 1870-1945*, Wort und Welt Verlag, 1990, pasim.

Nicolae TEȘCULĂ

Muzeul de Istorie Sighișoara

e-mail: nicolae_tescula@muzeusighisoara.com

Putem vedea că elita orașului era formată din profesori, clerici, meșteșugari și comercianți bogați, la care se adăuga și un corp de ofițeri ai armatei austriece. Era un mediu propice pentru dezvoltarea și apariția unor publicații periodice.

Mediul era favorizat și de o tradiție pe care orașul o avea în domeniul tipografiilor și al legătorilor de cărți. Se spune că primul legător de carte bistrițean ar fi Emerich Gall. Acesta este atestat documentar în anul 1745. Un deceniu mai târziu, va fi atestat și primul tipograf. Este vorba de Cristian Lehmann, care în jurul anului 1760, va deschide prima tipografie, fiind asociat cu Johann Sifft. Apoi la 1791, găsim un al doilea tipograf și anume Petrus Eckhard⁷.

Secolul al XIX-lea va găsi tipografia bistrițeană în mâna lui Johann Filtsch, între anii 1813-1835. Născut în 1760 în Sibiu, unde va învăța tainele cuvântului scris va activa până la moartea sa în Bistrița ca tipograf. După dispariția sa, până în anul 1860, afacerea va fi condusă de fiul acestuia Johann Emanuel Filtsch și, apoi, de moștenitorii acestuia⁸.

Importanța acestei tipografii este covârșitoare pentru dezvoltarea presei în zona Bistriței și a Năsăudului. Nu doar că a tipărit săptămânalele de limbă germană, dar a permis apariția primelor publicații românești la Năsăud. Astfel, *Magazinu Pedagogigu* și *Calendariu pedagogigu* care ieșeau pe lângă *Preparandia năsăudeană* în jurul anilor '60 ai secolului XIX erau tipărite la „*erezii lui Filsch*”⁹.

Această mică tipografie va face prin apariția lui *Bistritzer Wochenblatt* un mare salt în domeniul presei social-politice de limbă germană din Ardeal. Acum monopolul celor două centre, Sibiul și Brașovul va fi spart și, practic, anul 1862 inaugurează intrarea într-o nouă eră în evoluția publicisticii ardeleni.

Ieșirea primului săptămânal la Bistrița și nu în alt oraș, nu credem că era întâmplătoare. O inițiativă a *intelighenției* locale putea să prindă doar într-o localitate urbană aflată la o oarecare distanță de centrele de putere politică și economică ale sașilor ardeleni. Era o insulă germană, care avea nevoie de o exprimare.

Dacă ținem cont de sistemul de comunicații al timpului, un ziar apărut la Sibiu sau Brașov ajungea cu întârziere în nord-estul Transilvaniei. Elita săsească de aici găsea prin existența foii locale, nu doar singurul mijloc de comunicare a informațiilor, ci și unicul mijloc de exprimare națională, existența publicației fiind o garanție în plus că identitatea națională există și că poate fi păstrată.

Alături de aceste elemente, putem adăuga creșterea gradului de urbanizare a localității, a puterii de cumpărare și a participării active a populației la viața publică. Mărirea rolului comerțului a făcut ca elita să fie tot mai interesată de informații cu caracter local, iar ziarele erau cel mai facil mijloc de comunicație¹⁰.

Credem că acestea au fost motivațiile principale care au contribuit la ieșirea primei foi periodice la Bistrița și nu în alt centru. Nevoia de a se păstra identitatea națională ca și interesele comerciale și meșteșugărești a reprezentat germenii necesari pentru apariția unui ziar. Era nevoie doar de un moment propice. A fost găsit momentul, și anume, debutului epocii liberale, când legile cenzurii au intrat în declin și era eliberată de restricții orice inițiativă în domeniu.

Dacă ar fi să analizăm presa de limbă germană din Bistrița aceasta ar fi caracterizată printr-o lipsă de unitate în domeniul publicațiilor. În orizontul cronologic 1862-1876 avem de a face cu trei publicații.

Prima va fi *Bistritzer Wochenblatt*. A fost înființat în anul 1862 de către senatorul Carl Wittstock, care va conduce destinele ziarului până în anul 1870. Aici, nu avem de a face cu o organizare riguroasă a redacției. Practic ziarul exista doar pe urma abonamentelor cititorilor. Erau în medie 200-300 de abonați și aceștia asigurau costurile de procurare a hârtiei și a tipăririi.¹¹ Acest lucru explică faptul că în anul 1866, probabil din lipsă de lichidități ziarul nu va mai apărea.

7 Gedeon Borsa, „Über Anfänge des Buchdruckers in Bistritz“ in *Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde*, 22, (1999), Heft 2, pp. 175-186.

8 Otto Dahinten, *op.cit.*, p. 475. Gedeon Borsa, „Zur Geschichte der Typographie in Bistritz (1813-1949) in *Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde*, 24, (2001), Heft 1, pp. 9-11.

9 Toader Tanco, „Istoria presei românești a județului Bistrița-Năsăud de la origini și până în 2004. Societatea culturală „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, 2004, pp. 19-23.

10 Josef Seethaler, „Die Presse in der Habsburgermonarchie um 1900. Probleme und Chancen in einem multinationalen Raum“ in *Beitrag zum Kolloquium „Europäische Kulturschriften um 1900 als Medien transnationalen und transdisziplinären Wahrnehmung*, Göttingen, Akademie der Wissenschaften, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Wien, 2004, p. 12.

11 Otto Dahinten, *op. cit.*, p. 480.

Săptămânalul apărea în fiecare zi de marți „... în oficiul domnului Franz Schuster...”. În anul 1870, locația de procurare a ziarului este schimbată la magazinul lui Johann Zemansky. Formatul este mic de 19,5 x 29 cm, are patru pagini pentru un număr și acestea sunt numerotate în ordine crescătoare, de la primul până la ultimul număr din an. Redactor responsabil este Georg Keintzel, iar editor este Carl Bretowsky.

La prima pagină, de obicei, ziarul are un articol, care cuprinde o serie de rapoarte ale diferitelor adunări de asociații bistrițene și ale ședințelor adunării orașului și a prezbiterului Bisericii Evanghelice. Urmează, apoi, rubrica *Tagesnachrichten*, cu informații pe scurt din Bistrița și satele din jur și *Bistritzer Fruchtpreis*, ce cuprinde prețurile cerealelor. La *Correspondenz* găsim o serie de relatări cu privire la ceea ce se petrece în comunele săsești din jurul Bistriței. Ultima pagină este dedicată diferitelor anunțuri, reclame și publicațiuni.

Pe lângă acestea, fiecare număr cuprinde articole cu un precumpănitor rol meșteșugăresc și agricol. Din păcate, foaia nu intră în detalii cu privire la anumite evenimente locale și lipsesc cu desăvârșire articolele referitoare la anumite evenimente externe.

Dincolo de aceste lipsuri, *Bistritzer Wochenblatt* este o foarte bună sursă documentară cu privire la istoria locală, din urbe și din împrejurimi, putându-se devalopa cu ușurință elemente care țin de analiza vieții cotidiene.

Lipsa de bani va determina să se adreseze cititorilor la finalul anului 1870: „Apariția ulterioară a lui *Bistritzer Wochenblatt* se lovește de mari greutăți, care până la începutul noului an nu vor putea fi rezolvate și o apariție ulterioară a acestuia este imposibilă. Redacția speră ca în scurt timp să înlăture aceste greutăți și o apariție viitoare a lui *Wochenblatt* să fie posibil a fi asigurată”¹².

A doua publicație se va numi *Neues Bistritzer Wochenblatt*. Va apărea doar în anul 1871 și va fi condusă de Michael Kramer. Acesta se naște la 14 octombrie 1840 în Bistrița. După finalizarea studiilor liceale în Bistrița va face la Universitatea din Viena studii teologice, filologice și istorice. În primăvara lui 1864, se va întoarce în țară și va fi profesor la Gimnaziul din Bistrița, iar din 1873 director al Școlii evanghelice de fete în aceeași localitate. Va muri de holeră în 14 martie 1873¹³.

Foaia avea același format ca și predecesorul său și putea fi achiziționat de la magazinul lui Karl Falk. Apărea tot marți și era tipărit la aceeași tipografie Filsch.

Structura rubricaturii este asemănătoare cu cea a lui *Wochenblatt*, însă articolele sunt așezate pe două coloane. Dintre rubrici amintim *Lokales* și *Tagesnachrichten*, cu aceeași teme abordate, apoi *Markt-Bericht*, ce conținea prețul cerealelor din piața bistrițeană și, din când în când, o serie de anunțuri cu privire la Societatea de economii și întrajutorare.

Spre deosebire de prima publicație, la *Neues Bistritzer Wochenblatt* vedem foarte multe articole și însemnări de evenimente din orașul vecin Reghin. Acest lucru atestă practic prezența unui corespondent și probabil era citit și în orașul de pe Mureș.

Spre deosebire de vechiul ziar, acesta va avea preocupări în domeniul politic și va neglija în mare parte prezentarea evenimentelor mondene, asociaționale, și artistice din Bistrița. Va avea, însă, o multitudine de articole cu privire la problemele edilitare ale comunității și a bisericii.

Se pare că vor mai apărea și în 1872 câteva numere, deoarece în noul ziar se arăta: „În noul an s-a pregătit să iasă *Neues Bistritzer Wochenblatt*”. Noul redactor nu cunoaște tipografia unde a apărut ziarul și arată că: „Ultimele patru foi au putut să apară fără cuviință. Noul an avea 300 de exemplare, cu o jumătate de text pe foaie în toate pe un exemplar și costă 10 guldeni. În Bistrița există așadar, doar un nou ziar și anume al nostru *Wochenschrift*”¹⁴.

Cea de-a treia publicație se va numi *Bistritzer Wochenschrift (Siebenbürgen)* și va avea o existență de durată până în anul 1916. De-a lungul timpului, își va schimba numele. În 1873 va avea un subtitlu *Organ des Bistritzer Landwirtschafts-Vereines*, deci va reprezenta interesele asociației agricole, iar în anul 1874 „... mit der *Beilage Illustriertes Unterhaltungsblatt*. În acest sens anunța prezenta unui supliment.

Comitetul de redacție era format din fostul director al gimnaziului, acum preot al orașului, Gottlieb Budaker, inspectorul fiscal, dr. Theodor Filkeni, directorul gimnazial, Martin Kramer și primarul Martin Pellion, iar mai apoi, va ajunge în mâna lui Carl Schell¹⁵.

12 *Bistritzer Wochenblatt*, nr. 52, 21. Dezember 1870, p. 235.

13 Friedrich Schuller, *Schriftsteller Lexicon der siebenbürger Deutscher*, IV Band, Hermannstadt, 1902, p. 251.

14 *Bistritzer Wochenschrift*, nr. 2, 8. Januar 1972, I Jahrgang, p. 8.

15 Otto Dahinten, *op. cit.*, p. 476.

Carl Schell era fiul preotului din Livezile. Va vedea lumina zilei în data de 2 august 1834. Urmează studiile seminarului din Mediaș și apoi va ajunge profesor la Școala elementară evanghelică din Bistrița¹⁶.

Gustav Zikeli aprecia faptul că editorul Karl Schell putea să țină o foaie, deoarece fiul său vitreg era vicecomite și toate comunitățile erau practic obligate să se aboneze la *Bistritzer Wochenschrift*, care devenea astfel un ziar oficial al comitatului Bistrița Năsăud¹⁷.

Foaia are patru pagini cu un format apropiat celorlalte săptămânale bistrițene. Rubricatura este formată din aceleași *Tagesnachrichten*, însă, de această dată conține și știri externe și *Markt-Bericht*. Mai adăugăm, apoi, *Journalstimme über Bistritz*, ce conține o revistă a presei cu privire la ce se vorbește în alte ziare și reviste despre Bistrița și *Landwirtschaftliches* – cu un pronunțat caracter agricol. În paginile ziarului găsim rapoarte ale ședințelor sfatului orășenesc, ale asociațiilor.

Redactor responsabil și editor este Carl Schell. Apare la aceeași tipografie Filtsch. Apare în fiecare zi de luni și poate fi achiziționat în librăria Sperr & Schell, la magazinul domnului C. Schuster din Holzgasse, librăria lui M. Haupt și cea a lui G.M. Textoris. Pentru a atrage publicul și a rezista pe o piață tot mai concurențială, în anul 1876 va crea pe lângă redacție un comitet redacțional format din cititori: „... care împreună cu redacția să cerceteze aspectele problemelor zilei...”¹⁸.

Din 1874, ziarul va avea un supliment, după cum apare, încă, din subtitlul acesta se numea *Illustrirtes Unterhaltungsblatt*. Ieșea o dată pe săptămână, cu un format de 23x31 cm. Conținutul era precumpănitor literar și umoristic. Dintre rubrici avem *Kriminalnovelle*, unde găsim o nuvelă în serial. Mai adăugăm apoi *Mannigfaltiges* cu istoria unei țări sau a unor evenimente și la *Bilder – Räthsel*, o ghicitoare în imagini. Era prezentată apoi viața unui scriitor celebru și se termina cu *Humoristisches*. Aici era o punere în pagină a unei anecdote sub forma benzilor desenate. Tema era de obicei luată din viața de zi cu zi și condamnă o serie de vicii ale omului. Suplimentul avea 8 pagini, apărea în editura lui Schell din Bistrița și era tipărit de Hermann Schönlein.

Ziarul se dovedește a fi, la fel ca și predecesoarele sale, doar un ziar de informare. Nu este un ziar politic, ci se limitează doar la informarea publicului cu privire la anumite evenimente locale, la noile norme sau noutăți în domeniul agricol sau meșteșugăresc, slujind intereselor intelighenției sășești din această urbe.

Spre deosebire de ziarele brașovene și sibiene, la Bistrița, ca și în celelalte orașe sășești, presa nu va fi angrenată politic. Rolul ei era doar de a satisface nevoile de informare ale unei comunități. Pe de altă parte redacțiile acestor mici publicații nu puteau să susțină o campanie de presă pro sau contra unei formațiuni politice și, de asemenea, nu dădea bine ca o anumită persoană să fie atacată în presă, deoarece elita intelectuală a acestor orașe era destul de restrânsă numeric.

Ziarele bistrițene vor aborda o serie de problematici cu privire la viitorul națiunii sășești, însă articolele doar informează publicul cititor cu privire la situația existentă și nu se angajează în polemici sau discuții.

De pildă, în anul 1869, se vorbea tot mai mult de reorganizarea Universității Saxone și de modul de alegere al acesteia. Legat de dreptul de vot al locuitorilor arăta: „*Excluși sunt numai străinii și persoanele acelea, care, din lăcomie de câștig sunt amendați sau s-a început plângerea, sau sunt judecate. În alegerea censului pentru Sibiu și Brașov este valabilă suma de 10 florini, în restul orașelor și localităților, de 8 fl. impozit direct în afară de capitație*”. De asemenea alegerea unui funcționar este clar stabilită: „... în viitor comunitatea, nu pe timpul vieții, ci numai pe 6 ani va alege”¹⁹.

În anul 1869, se organizează și alegeri parlamentare și cu această ocazie săptămânalul își va stabili foarte clar poziția cu privire la acest eveniment: „*La 9 martie a.c. a avut loc o adunare a alegătorilor locali cu o participare numeroasă în Sala comercială a orașului. Nu este tema acestei foi să fie în problemele politice, (...) așa că vrem să ne limităm...*”²⁰.

Spre deosebire de *Wochenblatt*, apariția în anul 1871 a lui *Neues Bistritzer Wochenblatt* a permis o schimbare de redacție și, automat, o nouă abordare cu privire la viața politică a sașilor ardeleni. După cum am

16 Friedrich Trausch, *Schriftsteller Lexicon oder biographisch-literarische Denk-Blätter der Siebenbürger Sachsen*, III Band, Kronstadt, Druck und Verlag, von Johann Gött et Sohn Heinrich, 1871. p. 168.

17 Gustav Zikeli, *op. cit.*, p. 77.

18 *Bistritzer Wochenschrift*, nr. 1. 3. Januar 1876, p. 1.

19 *Bistritzer Wochenblatt*, nr. 5, 2. Februar 1869, p. 18.

20 *Idem*, nr. 12, 23 März 1869, p. 51.

văzut în capitolele precedente, sfârșitul anilor 60 și începutul anilor 70 este dominat de lupta fratricidă dintre grupările politice săsești. Tânărul ziar nu pare în ansamblu să se implice în dispută, dar în unele articole pare să fie de partea *bătrânilor sași*.

Un articol din primăvara lui 1871, referitor la problema statutelor municipale săsești arăta: „*Așadar – un partid -bătrânii sași- și-au exprimat părerile lor într-o ședință din 14 ianuarie, unde a arătat că temeiurile legii municipale trebuie să țină cont de realitățile săsești deoarece «consideră că constituția este serviabilă binelui națiunii»*”²¹.

Problema va continua să fie dezbătută în numărul următor al ziarului, când apartenența politică este exprimată fățiș în articolul *Bătrânii și tinerii sași*. În aceeași problemă a constituțiilor municipale există o divergență a părerilor. În acest sens: „*Tinerii sași sunt de părere, că prin uniunea Transilvaniei cu Ungaria, care este deplin legală și constituțională, Transilvania este o parte integrantă a statului ung., și că și pentru această zonă aceeași lege trebuie să fie valabilă, pentru că Ungaria este un stat unitar. Să fie legea din 1848 general valabilă și pentru Pământul Crăiesc și că ajung competențele Universității Săsești*”. Aceasta trebuie să se implice în legile municipale pentru că acestea sunt: „... *pregătite de coroană și de parlament.*”²².

Cealaltă grupare are o altă părere: „*Aceste viziuni se opun, susține Partidul bătrânilor sași, reformei municipale pe Pământul Crăiesc, unde, de la început, (problema n.n.) poate fi rezolvată de dreptul pământului. Națiunea săsească ocupă un drept al pământului legal, special, care statut a fost confirmat în 1868. Acest articol de lege adevărate Universitatea Națională și pune în față art. XII al legii din 1791, garantând dreptul independent în aspectele interne...*” Așadar: „... *Universitatea Saxonă în aspectele interne împarte cu coroana dreptul legal (...) Acest drept al pământului legal încetățenit a fost dat națiunii săsești și nu dorește să-l piardă și doar spiritul acestui drept poate reforma dreptul municipal în concordanță cu promovarea statului*”²³.

Observăm aici o exprimare directă și concisă a ziarului cu privire la orientarea politică pe care redacția o are. Acest aspect dovedește faptul că redacția grupa reprezentanți ai conservatorismului săsesc, care era speriat de perspectiva dispariției autonomiei săsești pentru viitorul națiunii.

Dispariția subită a ziarului va face ca ideile politice să nu mai fie exprimate. Noua foaie săptămânală bistrițeană *Wochenschrift* va renunța la abordarea acestor aspecte și doar Compromisul de la Mediaș va determina pe redactor să exprime o serie de reflecții cu privire la acest eveniment. După ce prezintă pe larg locul întâlnirii în orașul de pe Târnava Mare, participanții și vorbitorii prezintă starea de spirit care domina adunarea: „*Așadar, era adevărat: toți doreau, mulți șovăiau, națiunea săsească avea să se găsească din nou, simțăminte necesare puternice ale afinității, în care s-a ridicat simțământul dragostei și al credinței germane pentru un viitor mai bun al poporului săsesc să fie și să română pentru totdeauna...*”²⁴.

Totuși, deși la începutul anului 1873 se arăta că este independent de orice grupare politică și că este: „... *o foaie locală, susținerea ziarului nostru nu ține de un partid și este fără părtinire. Ziarul nostru ține să fie peste tot la dispoziția Asociației agricole bistrițene*”²⁵.

În același număr nu poate să nu fie ironic la adresa dispariției lui *Siebenbürgische Blätter*, fostul organ politic al tinerilor sași. Din această abordare putem vedea aceeași atitudine politică ca și predecesorul său, deși doar acum era exprimată: „*În numărul 109 se desparte Siebenbürgische Blätter de cititorii săi (...) Așadar, se pierde necesitatea apariției sale la sfârșitul luptei nepartinice în care națiunea săsească a fost împinsă. Opera de unire de la Mediaș a luat caracterul unei foi de partid. Ne luăm cu o inimoasă colegialitate rămas bun*”²⁶.

Cam în aceste coordonate pot fi delimitate abordările politice ale ziarelor bistrițene. Ele arată, după cum am menționat, o atitudine conservatoare, care mergea în spiritul legalismului austriac. Exprima viziunea unei elite, care, de teama unei posibile acțiuni în justiție, era destul de temătoare în prezentarea fățișă a opiniilor și ideilor politice și doar din colateral vorbea de acestea.

În anii care vor urma ziarul, va renunța la exprimarea dezideratelor politice. Nu va renunța însă să promoveze interesele națiunii săsești, care în viziunea editorului, era tot mai amenințată de celelalte națiuni,

21 Neues Bistritzer Wochenblatt, nr. 9, Dienstag, 4. April 1871, p. 33.

22 *Idem*, nr. 10, Dienstag, 11. April 1871, p. 37.

23 *Ibidem*.

24 *Bistritzer Wochenschrift*, nr. 25, 17 Juni 1972, I Jahrgang, pp. 99-100.

25 *Idem*, nr. 1, 6. Januar 1873, II Jahrgang, p. 1.

26 *Ibidem*, p. 4.

în special de români și de aceea este nevoie de solidaritate și de o natalitate viguroasă: „Tot mai mulți țărani nu văd, nu rețin, că frumoasele noastre sate cu școli, biserici și turnuri vor fi locuite în special de români, în cazul că ai noștri vor să fie încă un deceniu fără mulți copii”²⁷.

După cum arătam mai sus, problemele asociațiilor, ale școlii și bisericii cuprindeau majoritatea paginilor săptămânalelor. Anul 1869 aduce la Bistrița crearea unei Școli Agricole, care se confrunta cu o serie de probleme determinate în primul rând de lipsa banilor, dar și de slaba preocupare a țăranilor din satele învecinate față de această școală. Se arată că Universitatea Saxonă nu a dat banii pe care i-a promis și că: „Avem angajați profesori și acești profesori au învățat anul trecut câțiva elevi. Spunem câțiva, apoi nu era important că în acest an să fie numărul lor prea mic. Aproape se arată, dacă vor să creadă concetățenii noștri dragi să-și facă griji pentru ridicarea acestei școli, (...) de care avem grijă în continuare”. Și continuă arătând: „Această școală de agricultură este în primul rând necesară pentru a învăța pe țărani. Ne întristăm puțin dacă vor trimite puțini elevi oamenii noștri la aceasta? Cred că este posibil ca cetățenii noștri să creadă că au învățat deja, sau că li s-a dat destul de la natură, dacă își animă viața doar pentru pâinea zilnică? Suntem de o altă părere. Nu se comprimă aproape formarea spirituală și bunurile pământești. Bogăția ca formă se economisește de fiecare parte a temeliei, care nu ne interesează doar de situația din această lume, ci și ne pregătește o certă superioritate și o încredere de sine asiguratorie. (...) Un izvor de bogăție apare numai din ridicarea agriculturii. Ne plângem asupra recoltelor rele, asupra zilierilor scumpi. De ce? Pentru că din nou se îngrașă extins nerezonabil, pentru că nu muncim cu utilaje îndestulătoare...”. Conchide că este nevoie de școli agricole, care să ajute la dezvoltarea capacității agricole a țăranilor și, de aici, la prosperitatea țării²⁸.

La fel de sarcastică se va dovedi a fi redacția ziarului și cu viața asociaționistă.: „...este un semn observabil al timpului că, toate asociațiile par bolnăvicioase și încep să roage opina publică. (...) Felurite au fost strădaniile căutării cauzelor îmbolnăvirii și să cunoaștem pașii îmbunătățirii lor...”. Va face o analiză a situației asociațiilor săsești și arată că spiritul lor opoziționist este vinovat de decăderea acestora²⁹.

Anul 1872 aduce modificări de substanță cu privire la viața meșteșugărească. *Legea pentru libertatea meseriilor* înlocuia vechile bresle cu tovarășile. Nu era o modificare de substanță, deoarece structura acestora rămâne, iar statul putea să coordoneze libertatea de mișcare a acestora³⁰.

Noile reglementări nu puteau să ocolească preocupările foii bistrițene: „În ultimele zile domină sub unele bresle o viață vioaie. *Legea meseriilor și urmările acesteia-tovărășiile formate determină pe meșteșugarii noștri să se sfătuiască ce au să-i facă. Peste tot este recunoscut, că prin zelul lor, să se acomodeze și de aici să-și salveze din timpul trecut bunurile și nevoile; (...) Trebuie să vedem că între bresle și tovarăși nu găsim o mare diferență. Breslele noastre erau în secolele anterioare libere (...) O tovarășie este o asociație micuță liberă a fiecărui membru, care are o meserie practică și are privilegiile și regulile sale (...) Cine a fost înainte constrâns în breaslă, va putea practica liber în tovarășie...*”³¹.

Școala se afla în centru vieții comunitare în Bistrița, epoca însă nu era prielnică. Legile învățământului se prefigurau a fi tot mai aspre cu școlile confesionale și perspectiva apariției unei concurențe serioase din partea învățământului de stat era tot mai amenințătoare. Deschiderea unui liceu de stat a dus la o luare de poziție extrem de dură. Într-un articol din 8 noiembrie 1875 se arată că în Germania școlile de stat devin tot mai multe și mai importante. Nu este un lucru bun deoarece: „... școala este dependentă de comunitate”, iar la sași: „... școlile sunt mai harnice ca cele maghiare sau românești”. Ele: „... sunt ocupate de profesori aleși liber și primesc contribuții gratuite de la cetățeni”. La fel se întâmplă și în cazul școlilor de stat, unde profesorii sunt plătiți de la buget, deci din taxe și impozite și, automat, este împovărat contribuabilul. Mai mult decât atât, statul face o mare inechitate în salarizarea corpului profesoral: „În timp ce profesorii noștri de la Gimnaziu primesc 568 fl., profesorii aleși de stat primesc fiecare 1200fl. (...) Putem să ne plângem? (...) Profesorii școlilor de stat vor rămâne...”³².

27 *Idem*, nr. 17, 26. April 1875, p. 90.

28 *Bistritzer Wochenblatt* nr. 44, 1. November 1870, pp. 209-210.

29 *Idem*, nr. 24, 14 Juni 1870, p. 118.

30 Marin Balog, *Dilemele Dilemele modernizării. Economie și societate în Transilvania 1850-1875*, ed. Book Acces, Cluj-Napoca, 2007, p. 80. *Idem*, nr. 45, 8. November 1875, p. 271.

31 *Bistritzer Wochenschrift*, nr. 24, 10 Juni 1872, I Jahrgang, p. 93.

32 *Idem*, nr. 45, 8. November 1875, p. 271.

Problema centrală a dezbaterilor economice în epocă era a necesității construirii căii ferate. În cazul Bistriței nu vedem abordări cu privire la conflictul sibiano-brașovean legat de traseul pe care îl va urma calea ferată. Pătrunderea căii ferate de nord ardelenne până pe valea Someșului, la sfârșitul anilor 60, a ridicat, în cazul inteligenței săsești bistrițene, o serie de speranțe legate de racordarea urbei la acest sistem de comunicație modern: „*Construcția căii ferate de la Cluj la Bistrița este tot mai preocupantă pentru locuitori, în special pentru ardelenii din nord estul vieții economice. Situația este, că întreaga parte de nord a Transilvaniei, de la Cluj la Tg. Mureș, este fără cale ferată, așadar, mai mult de o treime din Transilvania duce lipsă de influența căii ferate...*”³³.

Deși această cale ferată necesită costuri ridicate la construcție, datorate în mare parte reliefului, este foarte importantă. Va ajuta la dezvoltarea agricolă a zonei și, în același timp, ar fi extrem de necesară pentru comunicațiile europene pentru că: „... *construirea căii ferate de la Bistrița spre Suceava...*” ar scurta drumul Osessa-Lemberg-Viena cu aproximativ 30 de mile. Este importantă pentru comerțul Ungariei deoarece: „*Această cale este o eminență a intereselor maghiare, nu este o concurență cu calea ferată de est trans., apoi aceasta are ca punct terminus Galați, mijlocește transportul de mărfuri pe o latură întreagă a comerțului din Orient*”. Mai mult decât atât: „... *calea ferată Cluj-Bistrița – Suceava este o cale concurențială cu calea galițeană Carl-Ludwig, care are interese austriece nu maghiare. Așadar construirea acestei căi ferate este importantă pentru interesele maghiarilor...*”³⁴.

Pentru istoria Bistriței, presa de limbă germană a reprezentat un element de modernizare. Existența ei a dovedit faptul că avem de a face cu o comunitate profund angrenată în paradigma modernității.

Deși o caracterizează lipsa de continuitate la nivelul săptămânalelor apărute, presa de limbă germană din Bistrița are meritul de a sparge un monopol în domeniul publicațiilor periodice săsești. Pentru prima dată de la 1872 a apărut un nou ziar în alt oraș decât în Sibiu sau Brașov.

Este meritul elitei intelectuale bistrițene, care a reușit să se impună la nivelul cuvântului scris. Depărtarea de centrele politice și culturale ale sașilor ardeleni, după cum am arătat, ar fi o explicație pentru acest fapt. Însă dincolo de acest aspect, este observabil faptul că nivelul de educație al elitei este unul extrem de ridicat, ca fiind capabilă să consume acest produs al societății burgheze.

Comunitatea, la rândul ei, era interesată să existe o foaie locală, unde să se informeze cu privire la situația economică a zonei, a produselor pe care le puteau cumpăra sau vinde, necesitatea fiind deci și de natură economică.

Dincolo de aceste aspecte, inițiativa acestui grup inimos și entuziast din Bistrița, de a crea un jurnal în oraș și pentru oraș, a făcut ca urbea să intre în *rândul lumii*. Adică, în categoria privilegiată în epoca a orașelor, care dispuneau de redacții de ziare.

În 1862 începe procesul de transformare la nivelul publicațiilor săsești. Se produce un transfer. Amatorismul devine specific tipului de presă din micile orașe ardelenne, iar profesionalismul își găsește terenul de manifestare în redacțiile cotidianelor din Sibiu și Brașov.

Die sächsische Presse in Bistritz 1862-1876 (Zusammenfassung)

Vorliegende Studie beschreibt das Erscheinen und die Entwicklung der deutschen Presse in Bistritz zwischen 1862-1876. Das Vorhandensein einer typografischen Tradition sowie die Abgelegenheit von den politischen, wirtschaftlichen und kulturellen Zentren der Siebenbürger Sachsen, hat 1862 den Bruch des bisherigen Monopols von Hermannstadt und Kronstadt auf dem Gebiete der geschriebenen Presse, durch das erscheinen des ersten periodischen Blattes in Bistritz bewirkt. Es werden auch die drei Zeitungen, welche in diesem Zeitraum in Umlauf gebracht und die wichtigsten Themen welche von diesen behandelt wurden, untersucht.

33 *Idem*, nr. 15, 14. April 1873, II Jahrgang, p. 67.

34 *Idem*, nr. 16, 21. April 1873, II Jahrgang, pp. 84-85.